

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ЧИННИКІВ МОТИВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Паска Ігор Миколайович

доктор економічних наук, професор кафедри публічного управління,
адміністрування та міжнародної економіки

Білоцерківського національного аграрного університету

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5076-4805>

Василенко Олена Ігорівна

здобувач наук. ступ. доктора філософії, асистент кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності

Білоцерківського національного аграрного університету

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4453-8905>

Заклади вищої освіти відіграють важливу роль для розвитку економіки України, водночас вони мають бути конкурентоспроможними і конкурувати на ринку освітніх послуг між собою. Важливим фактором конкурентоспроможності ЗВО є науково-інтелектуальний потенціал (залежить від кваліфікації та ефективності роботи науково-педагогічних працівників). Відповідно до сучасних тенденцій розвитку вищої освіти та акцентів на підсилення наукової складової НПП на міжнародному рівні, підвищенні публікаційної активності у виданнях з рівнем високої якості статей за результатами наукових досліджень, перед керівниками закладів постала необхідність визначення чинників мотивації: матеріальних та нематеріальних стимулів роботи за пріоритетними напрямками розвитку ЗВО.

Метою дослідження є аналіз існуючих основних чинників мотивації науково-педагогічних працівників та динаміки змін викладацького складу у закладах вищої освіти України.

Рівень оплати праці освітян в Україні найнижчий у Європі [1], також спостерігається динаміка зменшення кількості науково-педагогічних працівників у закладах вищої освіти України (таблиця 1). За останні 5 років загальна кількість НПП зменшилася на 11 % [2-4], цікава статистика станом на початок 2020-2021 по відношенню до попереднього року: кількість науково-педагогічних працівників зросла на 5 %, педагогічних працівників - скоротилася на 47 %, що демонструє зростання частки наукової складової викладацького складу ЗВО.

Питання запровадження чинників матеріальної мотивації НПП закладів вищої освіти є необхідним та актуальним. В джерелі [5, ст. 17] серед ключових факторів тактичного рівня конкурентоспроможності ЗВО визначено професійний рівень і практичний досвід НПП. Наголошується на систематичній роботі в організації і в управлінні ЗВО, у зв'язку з чим в закладі вищої освіти мають бути визначені такі основні чинники мотивації НПП, які забезпечать системну роботу та сприятимуть підвищенню рівня конкурентоспроможності згідно стратегічних напрямків розвитку.

Таблиця 1. Динаміка зміни викладацького складу ЗВО України

№ з/п	Показник	Навчальний рік				
		2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
1	Науково-педагогічні працівники	110 396	108 101	106 765	105 984	111 065
2	Педагогічні працівники	49 333	48 236	46 212	44 876	23 585
	Всього:	159 729	156 337	152 977	150 860	134 650

Варто відзначити, що науковці говорять про те, що чинники мотивації професійної діяльності науково-педагогічних працівників ЗВО варто вдосконалювати на двох рівнях: державному і на рівні ЗВО [6]. В джерелі [7]

запропоновано крім фінансової мотивації застосовувати матеріальну відповідальність та механізми повернення інвестованих коштів. Відсутність платформи фінансових відносин у сфері вищої освіти впливає на фінансові механізми в управлінні [8].

Визначимо основні стратегічні напрямки розвитку ЗВО, які потребують мотивації науково-педагогічних працівників:

- публікаційна активність;
- участь в міжнародних конференціях (за кордоном);
- участь в міжнародних проєктах;
- укладення договорів про співпрацю;
- надання консультативних послуг;
- підвищення кваліфікації.

За останні роки в українських закладах вищої освіти визначилися загальні тенденції в управлінських підходах до визначення чинників мотивації НПП (таблиця 2).

Таблиця 2. Основні чинники мотивації НПП в управлінні закладом вищої освіти

Напрямок розвитку ЗВО	Матеріальні чинники мотивації	Нематеріальні чинники мотивації
Публікаційна активність	За статті, які входять до міжнародних науко-метричних баз даних передбачено преміювання (розмір визначається в залежності від імпаکت-фактору або SNIP).	Кількість статей визначена умовами контракту.
Участь в міжнародних конференціях (за кордоном)	Разове преміювання.	За участь в міжнародних конференціях (за кордоном) передбачена більша кількість годин згідно норм часу НПП.
Участь в міжнародних проєктах	Можливість отримання фінансування на професійні відрядження в інші ЗВО чи установи.	Нові партнерства для спільних наукових досліджень, публікацій та професійного розвитку.
Укладення договорів про співпрацю	Встановлення відсотку доплати до заробітної плати.	Можливість отримання додаткових баз даних та доступ до сучасного обладнання для проведення наукових досліджень.
Надання консультативних послуг	Можливість отримання доплати за додаткові послуги.	Визначено ліцензійними умовами та передбачено нормами часу НПП.
Підвищення кваліфікації	За умови організації курсів підвищення кваліфікації на платній основі для слухачів - не співробітників ЗВО у вигляді доплати для НПП - лекторів чи тренерів.	Визначено умовами контракту та ліцензійними умовами. Передбачено нормами часу НПП.

В таблиці 2 говорючи про нематеріальні чинники мотивації мається на увазі, що ЗВО не залучає додаткових коштів фінансування для оплати праці НПП, крім фонду заробітної плати. Крім того, нематеріальними чинниками мотивації є створення ЗВО умов, що сприяють виконанню напрямків розвитку ЗВО: наявність власного фахового видання, організація та проведення власних міжнародних конференцій з залученням учасників - стратегічних партнерів, укладення договорів про співпрацю на рівні ЗВО, організація власних курсів підвищення кваліфікації.

Отже, проведений аналіз дозволив узагальнити матеріальні і нематеріальні чинники мотивації НПП в управлінні закладом вищої освіти України з метою

покращити показники стратегічних напрямків розвитку ЗВО; зробити висновок щодо динаміки змін викладацького складу ЗВО: загальна кількість НПП має тенденцію до зменшення, частка науково-педагогічних працівників по відношенню до педагогічних працівників зростає.

Список використаних джерел:

1. Проблеми управління фінансами вищих навчальних закладів: монографія / за заг. ред. А.З. Підгорного. - Одеса: ФОП Гуляєва В.М., 2017. - 152 с.
2. Боровик М. В. Управління інформаційно-комунікаційним забезпеченням сталого розвитку закладів вищої освіти в умовах економіки знань : дис. докт. : 08.00.04 / Боровик Марина Вікторівна – Харків, 2020. – 525с.
3. Вища та фахова передвища освіта в Україні у 2020 році / Державна служба статистики України, 2021. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Вища освіта в Україні у 2019 році / Державна служба статистики України, 2020. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Коваленко Ю.М. Фінансування закладів вищої освіти в Україні: монографія / Ю.М. Коваленко, А.О. Вітренко. - Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. - 238 с.
6. Бойко О.М., Кравченко Г.Ю. Система мотивації професійної діяльності науково-педагогічних працівників у закладах вищої освіти / Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика, 2021. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/25887/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%93.%D0%AE..pdf>
7. Антіпко Л.В. Методика визначення витрат у разі неотримання вченого звання відповідно посади науково-педагогічним працівником / Ефективна економіка,

2019 - № 11. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу:
http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2019/81.pdf

8. Загірняк Д.М., Кратт О.А. Фінансові відносини у сфері вищої освіти, ґруновані на особній та взаємній відповідальності суб'єктів / Вісник Національного університету Львівська політехніка". Серія "Проблеми економіки та управління". – Львів: ЛПНУ, 2020. – Т.4, № 2, – С. 17-26.